

Ewa Nowak

ORGANIZM, CIAŁO, TOŻSAMOŚĆ, TECHNIKA

Czy poznaliśmy żywy byt, organizm i tożsamość somatyczną na tyle, by ustrzec się redukcjonizmu: idealistycznego – w gnozie i filozofii, fizykalistyczno-biologicznego – w nauce? Historia badań nad ludzkim, nieludzkim, a w ostatnim czasie – także postludzkim ucieleśnieniem jest zadziwiająco długa, zważywszy dominację ducha nad ciałem w europejskiej filozofii człowieka. Autorzy artykułów zamieszczonych w sekcji *Organizm, ciało, tożsamość, technika* dowodzą, że tożsamość ludzka i osobowa mają podłoże organiczne, a *ciało*, które posiadamy, jest również ciałem, którym *jesteśmy*. To idea, która łączy Maurice’a Merleau-Ponty’ego z Akwinatą. Inicjuje ona postdualistyczny i nonredukcjonistyczny paradygmat w poprzek konwencjonalnej granicy, oddzielającej filozofię od nauki – przynajmniej w zamyśle Hansa Jonasa, który przybliży jeden z artykułów. Idea ta pozwala też sensownie pytać o to, czy ludzka i osobowa tożsamość mogą być zachowane w obliczu rewolucji technologicznej. Być może allotransplantacja jest ostatnią z technik, które nie naruszają *ludzkiej tożsamości cielesnej*, choć silnie nią wstrząsają – stanowią bowiem materializację tzw. intercielesności. Z kolei zaawansowane technologie wytwarzają humanoidalne imitacje żywego ludzkiego bytu bądź rozstanie z ciałem na rzecz wzmoczonych, quasi-zmysłowych doznań przy jednoczesnym odebraniu postczłowiekowi ludzkiego potencjału wolnościowego i performatywnego. W tym wypadku nie wystarczą już kategorie postdualistyczne. Posthumanizm niesie ze sobą nową ambiwalencję.

Efekty badań prezentujemy w sześciu studiach. Pierwsze z nich pt. *Organizm i wolność. Filozofia życia i nauk o życiu* (autorstwa Ewy Nowak, UAM i Roberto Franzini Tibaldeo, Université Catholique de Louvain la Neuve) omawia postdualistyczną ontologię żywego, organicznego bytu według Hansa Jonasa. Zawarte w nim wątki filozoficzno-biologiczne (a także wątek niepełnosprawności i jej postkonwencjonalizacji z artykułu trzeciego) znajdują dopełnienie w drugim studium pt. *Ciało „nienormalne”. O roli anomalii w rozwoju nauk biologicznych* (autorstwa Małgorzaty i Piotra Leśniewskich, UAM). Z kolei trzecie studium (autorstwa Ewy Nowak, UAM) nosi tytuł *„Ustrój cielesny” w doświadczeniu podmiotowym i międzypodmiotowym: zrozumieć fenomen allotransplantacji* i poświęcone jest fenomenologii ciała

oraz intercielesności. Harmonizuje z nim czwarte studium pt. *O holistycznym modelu ludzkiej natury u Maine de Birana i Michela Henry* (autorstwa Filipa Bardzińskiego, UAM). Studium piąte pt. *Ambiwalencja transhumanizmu wobec cielesności* (autorstwa Pawła Ciniewskiego, UAM) eksploruje różnicę między cielesnością ludzką a jej postludzkiem ekwiwalentem. Szóste i ostatnie studium nosi tytuł *Jaka przyszłość dla cielesności* (autorstwa Jonasza Pawlaczyka, UAM) i uświadamia dwuznaczność dobrodziejstw, jakie niosą ze sobą najbardziej zaawansowane biotechnologie.

Technika jest ambiwalentna, gdy znajduje w ludzkich rękach i gdy się z nich wymyka. Człowiek, „istota naznaczona brakami” (*Mängelwesen*, jak pisali Herder i Gehlen) nie ma swego miejsca w naturze, choć należy do niej jako żywy organiczny byt. Dysponuje wysokim stopniem racjonalności, wyobraźni i wolności. Pomagają mu one zbudować *własny* świat, odpowiadający *jego* osobliwej naturze. Ten zasadny skądinąd rozwój niesie w sobie moment krytyczny: technopoiesis osiąga skalę ekscesu, a człowiek staje się narzędziem własnych narzędzi. I dopiero to skłania go (a przynajmniej skłaniać powinno) do zamiany racjonalnej dezygnacji na wolność odpowiedzialną, o co apeluje Jonas.

Dział powstał w ramach grantu Opus 9 nr 2015/17/B/HS1/02381 pt. „Ewolucja jaźni: przyczynek do rewizji posthumanizmu”. Autorka dziękuje Narodowemu Centrum Nauki za wsparcie i sfinansowanie prowadzonych przez nią badań. Dziękuje również pozostałym autorom za przyłączenie się do prowadzonych przez nią badań – zwłaszcza Doktorantom, którzy przez cały semestr zimowy 2016/17 w ramach grupy badawczej „Somatyzm” testowali z nią przydatność szeregu metodologii, pomocnych w definiowaniu ewolucji somatycznej tożsamości człowieka w obliczu techniki. Osobno dziękuje dr. Roberto Tibaldeo i dr. Mario Marino, których antropologiczne badania sprowokowały ją do poszukiwaniu metodologii umożliwiających definiowanie ludzkiej tożsamości „pod prąd” dominujących obecnie nurtów, zwłaszcza w duchu antropologii Jonasa. Pani Prof. Małgorzacie Czarnockiej, redaktor naczelnej czasopisma *Filozofia i Nauka*, należą się osobne podziękowania za gościnne udostępnienie jego łamów.

Ewa Nowak, UAM